

Persona, cos, salut i gènere

Codi: 101244

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	3	0
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	4	0

Professor/a de contacte

Nom: Clara Rubio Ros

Correu electrònic: Clara.Rubio@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No hi ha cap prerequisit per a aquesta assignatura.

Objectius

L'assignatura és una optativa que forma part de l'àmbit d'especialització en Cultura i Societat.

La finalitat de l'assignatura és conèixer les conceptualitzacions sobre salut i malaltia i, en conseqüència, sobre l'inici, curs i el final de la vida en relació amb la concepció de persona i cos en els seus diversos components i la diversitat proporcionada per diferents factors.

Els objectius generals de l'assignatura son:

- Explorar i analitzar la construcció sociocultural de l'inici, el curs i el final de la vida.
- Explorar i analitzar la construcció sociocultural en relació a la persona i el cos.
- Conèixer i comprendre les relacions entre els diferents factors (socials, polítics, culturals, econòmics...) implicats en l'estat de salut i les necessitats en salut de les persones.
- Conèixer i comprendre els aspectes fonamentals dels projectes d'investigació i els programes d'intervenció social en matèria de salut i vulnerabilitat.

Competències

Antropologia Social i Cultural

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar que es coneix i es comprèn la història de la teoria antropològica i la gènesi dels seus conceptes bàsics.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.

- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar teòricament exemples etnogràfics de diversitat cultural en els àmbits de l'educació, el gènere i els sistemes d'inclusió-exclusió.
2. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
3. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
4. Avaluar críticament els models teòrics explícits i implícits als materials etnogràfics.
5. Identificar els desenvolupaments disciplinaris recents i la vinculació de la teoria antropològica amb les disciplines socials afins en el seu desenvolupament històric i en les tendències interdisciplinàries actuals.
6. Identificar la variabilitat sociocultural en contextos etnogràfics específics.
7. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
8. Identificar les tendències interdisciplinàries actuals compartides per l'antropologia i les disciplines socials afins en el camp respectiu.
9. Integrar enfocaments interdisciplinaris en els àmbits de l'educació, els sistemes de sexe-gènere i els sistemes d'inclusió-exclusió social.
10. Interpretar la diversitat cultural a través de l'etnografia.
11. Participar en debats sobre fets històrics i actuals respectant les opinions dels altres participants.
12. Sintetitzar els coneixements adquirits sobre la relació entre naturalesa, cultura i societat.

Continguts

Continguts

Bloc I: PERSONA

1. Categoria de persona a l'antropologia. La influència de la categoria de sexe/gènere.
2. 'Tecnologies del jo'. Inici de la persona.
3. La persona i el cicle vital.

Bloc II: MORT

1. Què es la mort? Mort, persona i societat.
2. Rituals locals i globals. Rituals i indústries funeràries.
3. Espais de memòria. Dol i records: tanatoris i cementiris.
4. Espais de (quasi) mort: hospitals, eutanàsia, suïcidis. Hospitals i cures pal·liatives.

Bloc III: COS

1. La construcció sociocultural del cos: cos individual, institucional i social.
2. Tècniques i 'tecnologies del cos'
3. Sentits i emocions. Cos, ment, ànima i esperit.

4. El disciplinament del cos: treball i oci.
5. Cos, inscripcions i modificacions: tatuatges, escarificacions, pírcings, cirurgies estètiques, canvis de cos / sexe.
6. Cyborgs, cossos i cossos mèdics. Comodificació del cos i les seves parts com elements terapèutics: trasplantaments i donacions

Bloc III: SALUT

1. Salut i malaltia, normalitat i anormalitat, capacitat i discapacitat: física i mental, individual i social.
2. El 'naixement de la clínica', medicalització i biomedicina. La 'medicalització' de la vida quotidiana. Mèdics i paramèdics.
3. 'Cura', 'prevenció' i (re)habilitació: sistemes tradicionals, mèdics i terapèutics. Associacions, organitzacions, comunitats terapèutiques.
4. Estigma, marginació, exclusió, reclusió.

Metodologia

Aquesta Guia Docent conté tota la informació relacionada amb l'assignatura, res de la qual podrà modificar-se durant el curs. Aquesta Guia és, per tant, l'únic document a consultar davant qualsevol dubte relacionat amb l'assignatura.

Metodologia

El/la protagonista del procés de ensenyament-aprenentatge és l'estudiant i sota aquesta premissa s'ha planificat una metodologia basada en el treball continuat.

Sobre les sessions:

L'assignatura es desenvoluparà a través de sessions presencials dirigides, supervisades i de treball autònom.

Les sessions presencials es realitzaran sempre amb tot el grup classe i es dedicaran a la presentació dels continguts de l'assignatura per part del professorat i professionals invitats, amb la participació activa del grup d'estudiants en el seu anàlisi i discussió, de vegades en grups reduïts pel què aquestes sessions impliquen sempre un treball autònom previ o posterior.

El treball autònom inclou activitats com la lectura i l'estudi comprensiu i analític de textos, el visionat comprensiu i analític de materials audiovisuals, la recerca de referències bibliogràfiques, la recollida de informació, l'observació i l'escriptura, entre d'altres.

Les sessions supervisades seran presencials o virtuals (amb cita prèvia) especialment orientades a contribuir al seguiment de l'assignatura i realitzar les activitats d'avaluació.

Sobre la comunicació:

-La comunicació es realitzarà a través del correu electrònic: clara.rubio@uab.cat

Sobre els treballs escrits

- Aspectes formals i de format:

- Tots els treballs escrits han d'entregar-se

- A través de Moodle
- Identificats amb el NIU
- En format PDF

- Amb el número de pàgina
- En català, castellà o anglès
- Sense errors ortogràfics i/o gramaticals
- Amb cites, notes, referències i bibliografia en format APA

- *Criteris de correcció:*

-Qualitat de la presentació, format, redacció i referències bibliogràfiques en APA

-Comprensió, amplitud i profunditat de l'anàlisi de la bibliografia, presentacions i visionats treballats i la seva relació amb els conceptes de l'assignatura

-Presentació d'un text articulat a través d'una argumentació coherent i fonamentada acadèmicament.

-Vinculació de les presentacions, bibliografies i/o visionats amb exemples etnogràfics provinents de la premsa, la pròpia experiència o l'observació etnogràfica.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Participació activa a classe	4	0,16	2, 3, 4, 5, 6, 8, 11
Sessions teòriques i pràctiques en grup gran	14	0,56	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12
Visionats i conferències en grup gran	12	0,48	1, 3, 4, 5, 8, 11
Tipus: Supervisades			
Activitat presencial d'avaluació	1,5	0,06	1, 2, 3, 5, 7, 8, 12
Tutories individuals i/o grupals (presencials i/o virtuals)	2	0,08	1, 5, 6
Tipus: Autònomes			
Lectures, anàlisi, preparació i redacció de treballs individuals i grupals i estudi	52	2,08	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Avaluació

Avaluació

-L'avaluació de l'assignatura s'entén com un procés continuat que s'estén durant el període lectiu i es desenvolupa a través de 3 (tres) activitats.

-"Les qualificacions utilitzades seguiran l'escala 0-10 amb un sol decimal".

-"Per considerar superada l'assignatura es necessitarà obtenir una nota mínima de 5,0 com a nota mitjana resultant de les notes obtingudes en cada una de les activitats, considerant el percentatge de cada una d'elles en la nota final".

-Per participar a la recuperació l'alumnat ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de 2/3 parts de la qualificació total.

- "Un cop superada l'assignatura, aquesta no podrà ser objecte d'una nova avaluació".

- La programació de les activitats d'avaluació no es podrà modificar una vegada validada i publicada aquesta Guia Docent a menys que hi hagi un motiu excepcional i degudament justificat, en aquest cas es proposaria una nova programació dins del període lectiu corresponent.

- Els que per "assistència a reunions dels òrgans col·legiats de representació universitària o altres motius previstos en les seves respectives normatives" [...] "no poguessin concórrer a alguna de les activitats d'avaluació programades, tenen dret a que se'ls programi un dia i hora diferents per a la seva realització".

- Els que participin en les diferents activitats d'avaluació i ho necessitin, rebran una justificació documental d'aquesta participació.

- Els que realitzin qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'una activitat d'avaluació, aquesta es qualificarà amb 0; si es repeteix en altres activitats d'avaluació, se suspendrà l'assignatura.

- "La qualificació de "No avaluable" en l'acta final d'avaluació implica l'esgotament dels drets inherents a la matrícula de l'assignatura" encara que el "No avaluable" no constarà en l'expedient acadèmic.

- La còpia o plagi, tant en el cas dels treballs com en el cas dels exàmens, constitueix un delicte que serà sancionat amb un 0 (zero) a l'activitat; si es repeteix, se suspendrà l'assignatura. Recordar que es considera "còpia" un treball que reproduïx tot o una part el treball d'un/a altre/a company/a. "Plagi" és presentar tot o part d'un text d'un/a autor/a com a propi, sense citar les fonts, sigui en paper o en format digital. Veure documentació de la UAB sobre "plagi" a: http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/unit_20/sot_2_01.html.

Activitats d'avaluació

Activitat 1: Article acadèmic (30%)

Elaboració d'un article acadèmic sobre un dels blocs de l'assignatura

Activitat 2: Presentació grupal (30%)

Realització i presentació oral en grup de l'anàlisi fet de material audiovisual i lectures a escollir entre les opcions proposades pel professorat.

Test (40%)

Test escrit individual a classe sobre el contingut de les sessions, incloent les lectures obligatòries, les ponències i els visionats relacionats.

Sobre la reevaluació

Podran reevaluar qui:

- Hagi presentat un mínim de 2/3 parts de les activitats d'avaluació
- Hagi obtingut una nota promig de 3

- La presentació oral no es podrà recuperar.
- La reevaluació constarà d'una única prova i es realitzarà el dia, hora i lloc establerts per la Facultat.
- La nota obtinguda en la reevaluació constituirà la nota final de l'assignatura.

Davant de qualsevol dubte o requeriment específic, prevaldrà allò establert en aquesta Guia Docent, feta d'acord a la Normativa Acadèmica de la UAB 2015:

https://www.uab.cat/doc/TR_Normativa_Academica_Plans_Nous Títol IV: Avaluació pp.110 -130.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	d'aprenentatge
Article acadèmic	30%	30	1,2	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12
Presentació en grups sobre material audiovisual i articles	30%	28	1,12	1, 2, 3, 4, 9, 11, 12
Test escrit individual basat en les lectures obligatòries, les ponències invitades i el temari desenvolupat	40%	6,5	0,26	5, 6, 7, 8

Bibliografia

Bibliografia general

Carrithers, M., Collins, S. & Lukes, S. (1985) (Eds.). *The category of the person. Anthropology, philosophy, history*. Cambridge: Cambridge University Press.

Foucault, M. [1965] (2001). *El nacimiento de la clínica*. Madrid: Siglo XXI.

Le Breton, D. [1990] (2002). *Antropología del Cuerpo y Modernidad*. Buenos Aires: Nueva Vision.

Lock, M., & Farquhar, J. (2007). *Beyond the body proper. Reading the anthropology of material life*. London: Duke University Press.

Moreras, J. (2019). Socio-antropología de la muerte: Nuevos enfoques en el estudio de la muerte. Tarragona: Publicacions URV. Disponible online:

Robben, A. (Eds.) (2018). *A Companion to the Anthropology of Death*. New Jersey: Wiley Blackwell.

Bibliografia Obligatòria per Blocs

Bloc 1: Persona

Foucault, M. [1981] (2008). Tecnologías del yo. *Tecnologías del yo y otros textos afines* (pp. 45-95). Buenos Aires: Paidós.

Marre, D. (2014). Displaced children and stolen babies. State of exception, fear and public secrets in contemporary Spain. *American Anthropological Association Annual Meeting: Producing an anthropology of displaced childhoods*. Washington, 3 - 7 December 2014. Conference paper. Available at: https://www.researchgate.net/publication/281104922_Displaced_children_and_stolen_babies_State_of_exceptio

Bloc 2: Inici i final de la vida

Kaufman, S. R. & Morgan, L. M. (2005). The Anthropology of the Beginnings and Ends of Life. *Annual Review of Anthropology*, 34, 317-341.

Alvarez, B. (2018). Reproductive Decision Making in Spain: Heterosexual Couples' Narratives About How They Chose to Have Children. *Journal of Family Issues*, 39(13), 3487-3507.

Ariès, Ph. [1975] (2011). La muerte invertida. El cambio en las actitudes frente a la muerte en las sociedades occidentales. En *Historia de la muerte en occidente. De la edad media hasta nuestros días* (pp. 223-268). Barcelona: El Acantilado.

Bloc 3: Cos

Lock, M. (1993). Cultivating the body: anthropology and epistemologies of bodily practice and knowledge. *Annual Review of Anthropology*, 22, 133-155.

Mauss, M. [1936] (1959). Técnicas y movimientos corporales. En *Sociología y Antropología* (pp. 337-358). Madrid: Tecnos.

Bloc 4: Salut

Foucault, M. [1965] (2001). La antigüedad de la clínica. En *El nacimiento de la clínica. Una arqueología de la mirada médica* (pp. 84-96). Madrid: Siglo XXI.

Ginsburg, F. & Rapp, R. (2013). Disability worlds. *Annual Review of Anthropology*, 42, 53-68.

Ikels, Ch. (2013). The Anthropology of Organ Transplantation. *Annual Review of Anthropology*, 42, 89-102.

Bibliografia recomanada pel treball en grup:

Bloc I

Opció 1

Foucault, M. [1981] (2008). Tecnologías del yo. Tecnologías del yo y otros textos afines (pp. 45-95). Buenos Aires: Paidós.

Irving, A. (2017). Detours and puzzles in the land of the living. Toward and imperilled anthropology. En *The Art of Life and Death. Radical Aesthetics and Ethnographic Practice* (69-102). Chicago: Hau Books.

Mauss, M. [1936] (1959). Sobre una categoría del espíritu humano: la noción de persona y la noción del 'yo'. En *Sociología y Antropología* (pp. 311-333). Madrid: Tecnos.

Opció 2

Foucault, M. [1981] (1990). Tecnologías del yo. En *Tecnologías del yo y otros textos afines* (pp. 45-95). Buenos Aires: Paidós.

Strathern, M. (2004). The Whole Person and Its Artifacts. *Annual Review of Anthropology*, 33:1-19.

Surrallés, A. (2003). De la percepción en antropología. Algunas reflexiones sobre la noción de persona desde los estudios amazónicos. *Indiana*, 19/20:59-72.

Opció 3

Marre, Diana. (2014). Displaced children and stolen babies. State of exception, fear and public secrets in contemporary Spain. American Anthropological Association Annual Meeting: Producing an anthropology of displaced childhoods. Washington, 3 - 7 December 2014. Conference paper. Available at: https://www.researchgate.net/publication/281104922_Displaced_children_and_stolen_babies_State_of_e

Plonowska, E. (2012). Bare Life. En Sussman, H. (Ed.). *Impasses of the Post-Global. Theory in the Era of Climate Change* (pp. 194-201). Ann Arbor: Open Humanities Press.

Saidel, M. (2013). Más allá de la persona: lo impersonal en el pensamiento de Roberto Esposito y Giorgio Agamben. *Eikasia*, 51:159-176.

Bloc II

Opció 4

Degen, C. (2018). Making Babies and Being Pregnant: the Debated Beginning of Personhood. In *Cross-Cultural Perspectives on Personhood and the Life Course* (pp. 29-56). New York: Palgrave Macmillan.

Kaufman, S. R. & Morgan, L. M. (2005). The Anthropology of the Beginnings and Ends of Life. *Annual Review of Anthropology*, 34:317-341.

Martínez, B. (2013). La muerte como proceso: una perspectiva antropológica. *Ciência & Saúde Coletiva*, 18(9):2681-2689.

Opció 5

Fassin, D. (2010). El irresistible ascenso del derecho a la vida. Razón humanitaria y justicia social. *Revista de Antropología Social*, 19:191-204.

Han, S., Betsinger, T. & Scott, A. (2017). Introduction: Conceiving the Anthropology of the Fetus. In Han, S., Betsinger, T. & Scott, A. (Eds.). *The Anthropology of the Fetus. Biology, Culture, and Society* (pp. 1-12). New York: Berghahn Books.

Alvarez, B. (2018). Reproductive Decision Making in Spain: Heterosexual Couples' Narratives About How They Chose to Have Children. *Journal of Family Issues*, 39(13), 3487-3507.

Opció 6

Ariès, Ph. [1975] (2011). La muerte invertida. El cambio en las actitudes frente a la muerte en las sociedades occidentales. En *Historia de la muerte en occidente. De la edad media hasta nuestros días* (pp. 223-268). Barcelona: El Acantilado.

Ferrándiz, F. (2018). Death on the Move: Pantheons and Reburials in the Spanish Civil War Exhumations. In Robben, A. (Eds.). *A Companion to the Anthropology of Death* (pp. 189-204). New Jersey: Wiley Blackwell.

Stewart, M. (2007). How does genocide happen? In Astuti, R., Parry, J., & Stafford, C. (Eds.). *Questions of anthropology* (pp. 249-280). Oxford: Berghahn Books.

Opció 7

Ariès, Ph. [1975] (2011). La muerte invertida. El cambio en las actitudes frente a la muerte en las sociedades occidentales. En *Historia de la muerte en occidente. De la edad media hasta nuestros días* (pp. 223-268). Barcelona: El Acantilado.

Münster, D. & Broz, L. (2015). The anthropology of Suicide: ethnography and the Tension of agency. In Broz, L. & Münster, D. (Eds.). *Suicide and agency anthropological Perspectives on Self-destruction, Personhood, and Power* (pp. 3-22). United Kingdom: Ashgate.

Richards, N. (2017). Assisted Suicide as a Remedy for Suffering? The End-of-Life Preferences of British "Suicide Tourists". *Medical Anthropology*, 36(4):348-362.

Bloc III:

Opció 8

Gremillion, H. (2005). The Cultural Politics of Body Size. *Annual Review of Anthropology*, 34:13-32.

Lock, M. (1993). Cultivating the body: anthropology and epistemologies of bodily practice and knowledge. *Annual Review of Anthropology*, 22:133-155.

Martínez Barreiro, A. (2004). La construcción social del cuerpo en las sociedades contemporáneas. *Papers*, 73:127-152.

Opció 9

Hua, W. (2009). "Being Good-Looking Is Capital": Cosmetic Surgery in China Today. *Asian Anthropology*, 8(1):89-107.

Lock, M. (1993). Cultivating the body: anthropology and epistemologies of bodily practice and knowledge. *Annual Review of Anthropology*, 22:133-155.

Russo, M.T. (2018). Belleza, naturaleza y artificio. Las utopías del cuerpo post-natural. *Sociología y Tecnociencia*, 8(1):17-26.

Opció 10

Crossley, N. (2013). Habit and Habitus. *Body and Society*, 19(2/3):136-161.

Mauss, M. [1936] (1959). Técnicas y movimientos corporales. En *Sociología y Antropología* (pp. 337-358). Madrid: Tecnos.

Toner, J. (2017). Habitual Reflexivity and Skilled Action. *Body & Society*, 23(4):3-26.

Opció 11

Farnell, B. (1999). Moving Bodies, Acting Selves. *Annual Review of Anthropology*, 28:341-373.

Mauss, M. [1936] (1959). Técnicas y movimientos corporales. En *Sociología y Antropología* (pp. 337-358). Madrid: Tecnos.

Ravn, S. (2017). Dancing Practices: Seeing and Sensing the Moving Body. *Body & Society*, 23(2):57-82.

Opció 12

Castillejo Cuéllar, A. (2008). En la coyuntura entre la antropología y el trasplante de órganos humanos. *Antípoda*, 6:125-243.

Ikels, Ch. (2013). The Anthropology of Organ Transplantation. *Annual Review of Anthropology*, 42: 89-102.

Lock, M. (2007). Human body parts as therapeutic tools: contradictory discourses and transformed subjectivities. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp.224-231). London: Duke University Press.

Opció13

Ikels, Ch. (2013). The Anthropology of Organ Transplantation. *Annual Review of Anthropology*, 42: 89-102.

Scheper-Hughes, N. (2005). El comercio infame: capitalismo milenarista, valores humanos y justicia global en el tráfico de órganos. *Revista de Antropología Social*, 14:195-236.

Sharp, L. (2000). The commodification of the body and its parts. *Annual Review of Anthropology*, 29:287-328.

Bloc IV

Opció 14

Del Vecchio Good, M.J. (2010). The Medical Imaginary and the Biotechnical Embrace. Subjective Experiences of Clinical Scientists and Patients. En Good, B., Fischer, M., Willen, S. & Del Vecchio Good, M.J (Eds.). *A Reader in Medical Anthropology* (pp. 272-283). United States: Wiley-Blackwell.

Foucault, M. [1965] (2001). La antigüedad de la clínica. En *El nacimiento de la clínica. Una arqueología de la mirada médica* (pp. 84-96). Madrid: Siglo XXI.

Rose, N. (2007). Biopolitics in the Twenty-First Century. En *The Politics of Life Itself. Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century* (pp. 9-40). Princeton-Oxford: Princeton University Press.

Opció 15

Davis, L. (2006). Constructing Normalcy: The Bell Curve, the Novel, and the Invention of the Disabled Body in the Nineteenth Century. In Davis, L. (Eds.). *The Disability Studies Reader* (pp. 3-16). New York: Routledge.

Ginsburg, F. & Rapp, R. (2013). Disability worlds. *Annual Review of Anthropology*, 42:53-68.

Gómez, V. (2018). Una investigación encarnada sobre la discapacidad: experiencia investigadora y retos epistemológicos. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, 73(1):107-125.

Bibliografía recomanada

Ariès, Ph. [1975] (2011). *Historia de la muerte en occidente. De la edad media hasta nuestros días*. Barcelona: El Acantilado.

Benjamin, W. (1967). Sobre la facultad mimética. En *Ensayos escogidos* (pp. 105-107). Buenos Aires: Ed. Sur.

Blanes, R & Espírito Santo, D. (eds.) (2014). *The Social Life of Spirits*. Nebraska: Nebraska University Press.

Bloch, M., & Parry, J. (1982). *Death and the regeneration of life*. Cambridge: Cambridge University Press.

Butler, J. [1993] (2002). Los cuerpos que importan. En *Cuerpos que importan: sobre los límites materiales y discursivos del 'sexo'* (pp. 53-94). Buenos Aires: Paidós.

Carsten, J. (2007) How do we know who we are? In Astuti, R., Parry, J., & Stafford, C. (Eds.). *Questions of anthropology* (pp. 22 -54). Oxford: Berghahn Books.

Certeau, M. (2007). Walking the city. In Lock, M. and Farquhar (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 249-258). London: Duke University Press.

Conklin, B. & Morgan, L. (1996). Babies, bodies and the production of personhood in North America and a Native Amazonian Society. *Ethos*, 24(4):657-694.

Degen, C. (2018). *Cross-Cultural Perspectives on Personhood and the Life Course*. New York: Palgrave Macmillan.

Delaplace, G. (2011). Enterrer, submerger, oublier. Invention et subversion du souvenir des morts en Mongolie. *Raisons Politiques*, 41:87-103.

Deleuze, G. & Guattari, F. (2007). We always make love with worlds. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 428-433). London: Duke University Press.

Digby, T. (1998). *Men doing feminism*. New York: Routledge.

Douglas, M. (1966a). *External Boundaries. Purity and Danger: An analysis of concepts of pollution and taboo*. London: Routledge & Kegan Paul.

Douglas, M. (1966b). *Internal Lines. Purity and Danger: An analysis of concepts of pollution and taboo*. London: Routledge & Kegan Paul.

Douglas, M. (1970). *Natural Symbols: Explorations in Cosmology*. Barrie: The Cresset Press.

Dudgeon, M. & Inhorn, M. (2003). Gender, masculinity and reproduction: anthropological perspectives. *International Journal of Men's Health*, 2:31-56.

Essed, Ph., Goldberg, T. & Kobayashi, A. (Eds.) (2009). *A companion to Gender Studies*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Elias, N. (2001). *The Loneliness of the Dying*. New York: Continuum.

Fernandez-Duque, E., Valeggia, C. R., & Mendoza, S. P. (2009). The Biology of Paternal Care in Human and Nonhuman Primates. *Annual Review of Anthropology*, 38(1):115-130.

- Foucault, M. [1966] (2001). El nacimiento de la clínica. Una arqueología de la mirada médica. Buenos Aires: Siglo XXI.
- Foucault, M. [1974-1975] (2000). Los anormales. Buenos Aires: FCE.
- Foucault, M. [1976] (1998). Historia de la sexualidad I. La Voluntad de Saber. México: Siglo XXI.
- Foucault, M. [1984] (2012). Historia de la sexualidad. II. El uso de los placeres. México: Siglo XXI.
- Foucault, M. [1984] (1987). Historia de la sexualidad III. La inquietud de sí. México: Siglo XXI.
- Ginsburg, F. & Rapp, R. (1991). The Politics of Reproduction. *Annual Review of Anthropology*, 20:311-343.
- Ginsburg, F., & Rapp, R. (2011). The difference that disability makes: reproductive Justice Through a Wider Lens. *The Scholar and Feminist Online*, 9:1-10.
- Goffman, E. [1961] (2001). Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales. Buenos Aires: Amorrortu.
- Goffman, E. [1963] (2001). Estigma. La identidad deteriorada. Buenos Aires: Amorrortu.
- Granet, M. [1933] (2007). Right and left hand in China. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 41-49). London: Duke University Press.
- Gremillion, H. (2005). the Cultural Politics of Body Size. *Annual Review of Anthropology*, 34(1):13-32.
- Izugbara, C. & Undie, C. (2008). Who Owns the Body?: Indigenous African Discourses of the Body and Contemporary Sexual Rights Rhetoric. *Reproductive Health Matters*, 16:159-167.
- Izza, G. P. (2005). Antonio Gramsci y la antropología médica contemporánea. Hegemonía, "capacidad de actuar" (agency) y transformaciones de la persona. *Revista de Antropología Social*, 15-32.
- Kaufman, S.R. & Morgan, L. M. (2005). The Anthropology of the Beginnings and Ends of Life. *Annual Review of Anthropology*, 34:317-341.
- Lambeck, M. (2007). How do women give birth? In Astuti, R., Parry, J., & Stafford, C. (Eds.). *Questions of anthropology* (pp. 197-226). Oxford: Berghahn Books.
- Lewin, E. (2006). *Feminist Anthropology. A Reader*. Oxford: Blackwell.
- Lock, M. (2002). *Twice Dead. Organ transplants and the reinvention of Death*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Lock, M. (2007). Alienation of body parts and the biopolitics of immortalized cells. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 567-586). London: Duke University Press.
- Marks, J. (2013). The Nature/Culture of Genetic Facts. *Annual Review of Anthropology*, 42(1):247-267.
- Marre, D. (2009). We do not have immigrant children at this school, we just have children adopted from abroad": Flexible Understandings of Children's Origins". In Marre, D. & Briggs, L. (Eds.). *International Adoption: Global Inequalities and the Circulation of Children* (pp. 226-243). New York: New York University Press.
- Marre, D. (2009). Los silencios de la adopción en España. *Revista de Antropología Social*, 19:97-126.
- Martín, A. (2006). *Antropología del Género. Culturas, mitos y estereotipos sexuales*. Madrid: Cátedra.
- McIntyre, M. H., & Edwards, C. P. (2009). The Early Development of Gender Differences. *Annual Review of Anthropology*, 38(1):83-97.

- Miller, N. (2007). Re-reading as a woman: the body practice. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 297-305). London: Duke University Press.
- Monc6, Beatriz. 2011. *Antropolog6a del g6nero*. Madrid: S6ntesis.
- Morgan, L. M. (1989). When does life begin? A cross-cultural perspective on the personhood of fetuses and young children. In Doerr, E. & Prescott, J. (Eds.). *Abortion and Fetal "Personhood"* (pp. 97-114). Long Beach, CA: Centerline Press.
- Morgan, L. M. (2011). Fetal bodies, undone. In Mascia-Less, F. (Ed.). *A Companion to the Anthropology of the Body and Embodiment* (pp. 320-337). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Passador, L. H. (2010). "As mulheres s6o m6s": pessoa, g6nero e doen7a no sul de Mo7ambique. *Cadernos Pagu*, n6 35:177-210.
- Rapp, R. (2001). Gender, body, biomedicine: how some feminist concerns dragged reproduction to the center of social theory. *Medical Anthropology Quarterly*, 15(4):466-77.
- Rapp, R. (2007). Real time fetus: the role of the sonogram in the age of monitored reproduction. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 608-622). London: Duke University Press.
- Reedy, P. & Learmonth, M. (2011). Death and Organization: Heidegger's Thought on Death and Life in Organizations. *Organization Studies*, 32:117-131.
- Reischer, E. & Koo, K. S. (2004). The Body Beautiful: Symbolism and Agency in the Social World. *Annual Review of Anthropology*, 33(1):297-317.
- Samuelsen, H. & Steffen, V. (2004). The relevance of Foucault and Bourdieu for medical anthropology: exploring new sites. *Anthropology & Medicine*, 11(1):3-10.
- Sennett, R. (1998). *The corrosion of character: the personal consequences of work in the new capitalism*. New York: Norton.
- Severi, C. (2002). Memory, reflexivity and belief. Reflections on the ritual use of language. *Social Anthropology*, 10:23-40.
- Strathern, M. (2004). The Whole Person and Its Artifacts. *Annual Review of Anthropology*, 33(1):1-19.
- Strathern, A. & Pamela, S. (1998). Seeking Personhood: Anthropological Accounts and Local Concepts in Mount Hagen, Papua New Guinea. *Oceania*, n6 86:170-188.
- Surrall6s, A. (2003). De la percepci6n en antropolog6a. Algunas reflexiones sobre la noci6n de persona desde los estudios amaz6nicos. *Indiana*, 19/20:59-72.
- Taylor, A. (1993). 'Remembering to forget: identity, mourning and memory among the Jivaro'. *Man* 28:653-78.
- Tola, F. (2005). Personas corporizadas, multiplicidades y extensiones: un acercamiento a las nociones de cuerpo y persona entre los tobas (qom) del chaco argentino. *Revista Colombiana de Antropolog6a*, 41: 107-134.
- Turner, M. [1980] (2007). The social skin. In Lock, M., & Farquhar, J. (Eds.). *Beyond the body proper: reading the anthropology of material life* (pp. 83-105). London: Duke University Press.
- Walter, T. (2002). *The revival of Death*. London: Routledge.

Visionats recomanats

Almod6var, P. (1997). *Carne tr6mula*. Espa6a, 101 min.

Bayona, J. A. (2012). Lo imposible (The impossible). España, 107 min.

Branagh, K. (1994). Frankenstein de Mary Shelley. USA, 123 min.

Boileau, L. (2012). Piel color miel. Bélgica, 70 min.

Eastwood, C. (2002). Deuda de sangre (Blood Work). USA, 115 min.

Fabiánová, D. (2010). La luna en ti. Eslovenia, 120 min. <http://vimeo.com/40773282> González Iñárritu, A. (2003). 21 gramos. USA, 125 min.

Hormann, S. (2009). La flor del desierto (Desert flower). UK, 120 min.

Kreuzpaintner, M. (2007). Trade (El precio de la inocencia). USA, 120 min.

Lewin, B. (2012). The sessions. USA, 98 min.

Niccol, A. (1997). Gattaca. USA, 106 min.

Oshima, N. (1976). El imperio de los sentidos (Ai no korîda). Japón, 100 min.

Pang Chun, O. & Pang, D. (2002). The eye (Gin Gwai). Hong Kong, 98 min.

Stilson, J. (2009). Good hair. USA, 95 min.

Takabayashi, Y. (1982). Irezumi, la mujer tatuada (The spirit of tattoo). Japón, 109 min.

Sèries TV:

Ball, A. (2001-2005). Six feet under. Tv serie. USA, 5 temporadas de 12/13 episodios.

Fellowes, J. (2010-...). Downton Abbey. Tv serie. 2010. UK, 5 temporadas de 10 episodios cada una.

Gervais, R. (2019). After Life. Miniserie TV. UK, 1 temporada de 6 episodios.

Weiner, M. (2007-2015). Mad men. Tv serie. USA, 7 temporadas de 13 episodios cada una.

Documentals:

Armengou, M. & Belis, R. (2002). Els nens perduts del franquisme. Trenta minuts (parte1). Televisió de Catalunya (TV3). <https://www.youtube.com/watch?v=zA3M-k-ckis>

Armengou, M. & Belis, R. (2002). Els nens perduts del franquisme. Trenta minut (parte 2). Televisió de Catalunya (TV3). <https://www.youtube.com/watch?v=YuJNEIQkzIY>

Armengou, Montse i Ricard Belis (2012). Torneu-me el fill!. TV3.

Armengou, M. & Belis, R. (2015). Els internats de la por. Sense Ficció. Televisió de Catalunya (TV3). <https://www.youtube.com/watch?v=ttAbGa789Hg>

Armengou, M. & Belis, R. (2016). Jo també vull sexe! TV3, 60 min. (documentary)

Armengou, M., Belis, R. & Elfa, A (2018). Desemparats. Sense ficció. Televisió de Catalunya (TV3). <http://www.ccma.cat/tv3/sense-ficcio/desemparats-miniserie-documental-dinvestigacio-sobre-les-retirades-de-me>

Artigas et al. (2013) Ciutat Morta. <https://www.youtube.com/watch?v=QleFJqt0rqg>

Carracedo, A. y Bahar, R. (2018). El silencio de los otros. (España, 96').

Centeno, A. & De la Morena, R. (2015). Yes, we fuck! España, 60 min. (documentary)

- Das, V. (2012). Fair? A documentary on the fair skin in India: <https://www.youtube.com/watch?v=TT7x1BIEhY0>
- Franco, G. (2013). Los años robados de Xavi. Una lucha por recuperar la identidad. (España, 45').
- Gómez, C. (2011). Badajoz, 1936. Crónicas. Televisión Española (TVE). (España, 55 min.).
<https://www.youtube.com/watch?v=sHIWuLRhFls>
- Villegas, Ch. (2011). Congreso Internacional AFIN. Barcelona. Una mujer narra su historia sobre un embarazo y una 'donación' en el año 1971. <https://www.youtube.com/watch?v=9Ox361chsYM>